

પ્રકરણ ૧૮ રંગમંચની કંપનીમાં

કલાકારોની મોટી ટીમ સાથે રહેવાની કલ્પના કરો કે જેઓ ફક્ત દરરોજ રંગભૂમિ શો કરે છે અને તેના દ્વારા પોતાનું ગુજરાન ચલાવે છે. તમે દરરોજ રિહર્સલ કરતા હશો, કોસ્ચ્યુમ્સ પહેરતા હશો, મેક-અપ કરતા હશો અને દરરોજ પરફોર્મ કરતા હશો! તમે તેમની સાથે ખાતા, રમતા, સૂતા અને મુસાફરી પણ કરતા, આ બધું જ શો પરફોર્મ કરવા માટે. તેને 'કંપની રંગભૂમિ ંસ' કહેવામાં આવતું હતું, જે અઢારમી, ઓગણીસમી અને વીસમી સદીમાં અસ્તિત્વમાં હતું. અત્યાર સુધીમાં બહુ ઓછા લોકો બચ્યા છે!

0680CH18

ચાલો આપણે કંપનીના રંગભૂમિ ંના આ રસપ્રદ ખ્યાલની એક ઝલક મેળવીએ જે હવે લગભગ અસ્તિત્વમાં નથી.

કંપની રંગભૂમિ 'નો ઉપયોગ રંગભૂમિ કરનારા કલાકારોની વ્યાવસાયિક કંપનીઓનું વર્ણન કરવા માટે થાય છે. ૧૭૦૦ ના દાયકાની શરૂઆતમાં કોલકાતામાં આવી રંગભૂમિ

ખ્યાલો રજૂ કરવામાં આવ્યા

- ભારતમાં કંપની રંગભૂમિ નો ખ્યાલ
- લોકપ્રિય કંપનીઓ અને તેમનું પતન

એક શો પછી કંપની રંગભૂમિ ટીમ

મંડલીઓ હતી. તેમાં સામાન્ય રીતે મોટી સંખ્યામાં લોકોનો સમાવેશ થતો હતો કે જેઓ તેમની જરૂરિયાતોમાં વ્યાવસાયિક અને વ્યક્તિગત રીતે આત્મનિર્ભર હોય છે. આ મંડલીઓમાં મેક-અપ મેન, કોસ્ચ્યુમ ટેલર્સ, સેટ ડિઝાઇનર્સ, પેઇન્ટર્સ, લાઇટ ટેકનિશિયન, એક્ટર્સ, નૃત્ય ર, સિંગર્સ, રાઇટર્સ, કુક્સ, મેનેજર્સ અને એકાઉન્ટન્ટ્સ બધા જ હતા. મોટાભાગે, તેમાં બાળકો સહિત આખું કુટુંબ હતું, તે તેનો એક ભાગ હતો! તેઓએ સાથે મળીને શો પરફોર્મ કરવાનું અને આખી જિંદગી મુસાફરી કરવાનું કામ કર્યું હતું.

ભારતના જુદા-જુદા પ્રદેશોમાં પ્રવાસ કરનારી પહેલી કંપની રંગભૂમિ મંડલીઓમાં મહારાષ્ટ્રના બોમ્બેમાં આવેલી 'પારસી રંગભૂમિ કંપનીઓ' હતી, જેમણે ૧૮૫૦થી ૧૯૩૦ના દાયકામાં સમગ્ર ભારતમાં નાટકો ભજવ્યાં હતાં.

પારસી નાટક મંડલી

પ્રથમ પારસી રંગભૂમિ કંપની જેને કહેવામાં આવે છે 'પારસી નાટક માનઅલી 1853માં તેમનું પ્રથમ નાટક રુસ્તમ ઝબૂલી અને સોહરાબે રજૂ કર્યું હતું. તે પછી રાજા અફેસિયાબ આવ્યા હતા, રુસ્તમ પહેલવાન અને પડસાહ ફરેડુન. 1860 સુધીમાં, મુંબઈમાં 20 થી વધુ પારસી રંગભૂમિ જૂથોની રચના કરવામાં આવી હતી.

તેમના પ્રોસેનિયમ શૈલીના નિર્માણોએ સમગ્ર ભારતમાં ઘણા રંગભૂમિ પ્રોડક્શન્સને પ્રેરણા આપી હતી. ત્યારબાદ, કંપની રંગભૂમિ નું સ્વરૂપ મહારાષ્ટ્ર, કર્ણાટક અને આંધ્રપ્રદેશના અન્ય ભાગોમાં વધ્યું.

લોકપ્રિય કંપનીઓ, શોઝ અને વાર્તા

સુરભી રંગભૂમિ અથવા શ્રી વેંકટેશ્વર નાટ્ય મંડળી આંધ્રપ્રદેશમાં ૧૮૮૫ માં તેની રચના કરવામાં આવી હતી. તેનું પ્રથમ નાટક હતું કીચકા વાંધા. આ એક ફેમિલી રંગભૂમિ કંપની છે જે હિન્દુ પરંપરા અને ઇતિહાસ પર આધારિત વાર્તાઓ રજૂ કરે છે. આ તે કેટલીક મંડળીઓમાંની એક છે જે ૧૩૮ વર્ષથી ટકી રહી છે. સુરભી રંગભૂમિ માં હજી

સુરભી રંગભૂમિ નાટકો જાદુ, જીવત વાઅફઅક્સ અને રંગમંચ પરના પરાક્રમોની અવગણના કરતા તર્કનો ઉપયોગ કરવા માટે જાણીતા છે

પણ નીચેનાં નાટકો પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યાં છે -

શ્રી કૃષ્ણ લીલાઓ: નાના કૃષ્ણનાં પરાક્રમો.

જય પથાલા ભીરવી: લોક દંતકથા છોટા રામાઉડુની વાર્તા.

ભક્ત પ્રહલાદ: પ્રહલાદની વાર્તા- એક સમર્પિત બાળક.

માયા બજાર: રાક્ષસ રાજા ઘટોત્કચની કથા.

શ્રી વેંકટેશ્વર ઉદભવમ (શ્રીનિવાસ કલ્યાણમ).

બાલાનાગમ્મા: એક દુષ્ટ જાદુગરની વાર્તા.

કર્ણાટક નાટક મંડળી તેની સ્થાપના ૧૮૭૪ માં કર્ણાટકના ગડગ ખાતે કરવામાં આવી હતી. સક્કરે બાલાચાર્ય (શાંતા કવિ) આની પાછળનો વ્યક્તિ છે. આના જેવા વગાડો ઝાડવું, બાનાસુરા અને સ્ટેઇન્ડ રંગમંચ પર ખૂબ જ લોકપ્રિય હતા.

એ જ અરસામાં કર્ણાટકના બીજાપુર જિલ્લાના હલસંગી ખાતે, હલાસંગી નાટકા મંડળી શરૂ કરવામાં આવી હતી. વેંકન્નાચાર્ય અગાલાગટ્ટી દ્વારા લિખિત શ્રીમતિ પરિનય, મદાલસા પરિણય, દ્રૌપદી વાસ્ત્રપહરણ, ને ભૂમાસુર વધ વગેરે પણ લોકપ્રિય હતા.

તેમને આનો આશ્રય હતો મૈસૂરના મહારાજાઓ, જેમણે ટેકો આપ્યો હતો તેમને અને પરફોર્મિંગ આર્ટ્સને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે ઉદારતાથી દાન આપ્યું.

શ્રી યન્નાબાસવેશ્વર નાટક મંડળી અથવા પ્રખ્યાત રીતે **ગુબ્બી કંપની**, કર્ણાટકની સૌથી પ્રખ્યાત રંગભૂમિ કંપની હતી. તેમના લોકપ્રિય નાટકો સદારામે, સુભદ્રા, હેમારેડ્ડી માલ્મામા, અન્ય ઘણા લોકો હંમેશાં હાઉસફુલ શો ચલાવતા હતા. લોકો તેમને જોવા માટે ટિકિટ ખરીદવા માટે દિવસો સુધી કતારોમાં રાહ જોતા હતા!

ગુબ્બી કંપની

કેટલાંક વિશિષ્ટ લક્ષણો -

- આ મંડળીએ મહિલાઓને અભિનય કરવાની મંજૂરી આપનાર પ્રથમ હતી.
- સૌથી પ્રખ્યાત કન્નડ અભિનેતા ડો. રાજકુમારે આ કંપનીમાં તેમની રંગભૂમિ કારકીર્દિની શરૂઆત કરી હતી.
- ક્ષાંટકના જાણીતા રંગભૂમિ ડાયરેક્ટર બી.વી.કારંથે પણ પોતાની કારકીર્દિની શરૂઆત અહીં જ કરી હતી.

હાલની પરિસ્થિતિ

આઝાદી પછી ભારતમાં કંપની રંગભૂમિ યુગમાં ધીમે ધીમે ઘટાડો થયો. એવાં ઘણાં પરિબળો હતાં જે આ ઘટાડા તરફ દોરી ગયાં હતાં -

- મોટાભાગની કંપનીઓ જરૂરી નાણાકીય કાર્યક્ષમતાથી સંચાલિત નહોતી.

- સિનેમા ઉદ્યોગની નવીન તકનીકો ખૂબ જ મજબૂત દાવેદાર તરીકે ઉભી રહી હતી.
- સામગ્રી અને વાર્તાઓ ઓછી થઈ ગઈ કેટલીક કંપનીઓની જેમ પરિવારને અનુકૂળ બિનઆરોગ્યપ્રદ રમૂજનો આશરો લીધો.
- કલાપ્રેમી રંગભૂમિ નો ખ્યાલ અથવા સોલ્ડરિંગ આર્ચર્સ રંગભૂમિ ને તેની અનુકૂળતા માટે લોકપ્રિયતા મળી.

ભારતમાં પ્રોફેશનલ રંગભૂમિ

હાલમાં, કંપની રંગભૂમિ માં ઘટાડો થયો છે, ઘણા વ્યાવસાયિક સંગ્રહો છે જે આજે પણ ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા નિર્માણ પ્રદાન કરે છે. વિજ્ઞાન અને તકનીકીના વિકાસ સાથે, રંગભૂમિ તકનીકોમાં પણ સુધારો થયો છે અને આ ઉન્નત અનુભવોને મંજૂરી આપે છે.

